

Бранислав Е. Нушић

Културно
наслеђе
Србије

NE DÉSESPÉREZ
JAMAIS!

Comédie en un acte

НЕ ОЧАЈАВАЈТЕ НИКАД!

Комедија у једном чину

Бранислав Ђ. Нушић

NE DÉSESPÉREZ
JAMAIS!

Comédie en un acte

НЕ ОЧАЈАВАЈТЕ НИКАД!

Комедија у једном чину

Приредио:
др Јосип Лешић

Музеј позоришне уметности СР Србије, Београд
и Дом културе Смедерево

1989.

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

До сада објављено:

Књига 1

Јоаким Вујић:

ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА

(1960)

Књига 2

Бранислав Ђ. Нушић:

ИЗА БОЖЈИХ ЛЕЂА

(1964)

Стр. 4: Писмо Бранислава Нушића књижевнику Ристи Одавићу од 17. XII 1917. у коме набраја „шта је све било у пакету”, који се загубио.

Стр. 6: Факсимил насловне стране рукописа комедије.

Стр. 38: Факсимил Нушићевог пописа властитих дела с годином настанка и извођења.

Бранислав Ћ. Нушић (1864-1938)

Фото: Живковић и Антонијевић, Београд

67
11.11.19
K. G. G. G.

La de njama banung iparaga. lojita na ce aban g'adika
k'adama k'adama, abo ce un k'adama na /i de laa, w'adama.

1. K'adama y'adama u g'adama u g'adama, w'adama.

2. B'adama g'adama. g'adama, 4. unu u k'adama u k'adama.
k'adama u k'adama u g'adama

3. C'adama unu. k'adama, g'adama.

4. B'adama g'adama. k'adama y'adama unu.

5. Ni dexepiti fame. k'adama u g'adama u k'adama
y'adama unu.

6. k'adama k'adama y'adama u g'adama unu, k'adama, k'adama
g'adama

7. K'adama unu. k'adama g'adama k'adama. 400 unu

ununu k'adama ununu. k'adama unu k'adama ununu ununu

ununu ununu.

Ok.

Рукопис *Ne désespérez jamais* (*Не очајавайте никад*)
поклонио је Музеју позоришне уметности СР Србије унук
Бранислава Нушића, Иван Предић, јануара 1989. године.

Публикујући, по први пут, овај позоришни комад
нашег великог комедиографа, Музеј позоришне уметно-
сти СР Србије и Дом културе - Смедерево придружују се
прослави 125-годишњице рођења Бранислава Нушића.

Ne désespérez jamais!

Comédie en un acte

Personnages:

Chabanon.

Mme Chabanon

Casimir Hubert, valet

Gustave Proteau, notaire

Arsène

Mme Arsène

Mlle Renée Dausset

Mme Blet

NB.

Le rôle de Casimir est joué par un valet, avec un costume de valet.

Le rôle de Gustave Proteau est joué par un notaire, avec un costume de notaire.

1/1

Branislav NUŠIĆ

NE DÉSESPÉREZ JAMAIS!

Comédie en un acte

PERSONNAGES:

CHABANON

M-me CHABANON

CASIMIR HUBERT, пијанист

GUSTAVE PROTEAU, мобилисани удешавач клавира

ARSENE

M-me ARSENE

M-lle NENETT DAUSSET

M-me BLOT

(Не мора се остати при овим именима. Ако се нађу друга која сретније одговарају типу, узети друга).

Б. Н.

Обична трајанска шриезарија са једним браћима у гну и дружим на левом џлану. Од намештаја бифе, ошоман и окрулао сџо, сџари саж на камину и лампа која вису о џлафону. Око сџола шри четири сџолице, а џо зиду џо џде која слика.

Прег вече је и лампа већ џори.

Г.Шабанон, човек џедесетџих џодина, омален, дежмекасџ и крајка браћа; шетџа нервозно и забринуџо џо соби. М-м Бло џри отџварању сцене улази на задња браћа.

ПОЈАВА 1

ŠABANON. М-ме BLOT

М-м BLOT: Предала сам писмо, господине.

ŠABANON: Је ли пред вама прочитао?

М-м BLOT: Да, казао је, сад ће доћи. (*Хоће га иге.*)

ŠABANON: М-м Бло, одите молим вас ближе. Хтео сам нешто да вас питам. Ви сте се чини ми се, два пута удавали?

М-м BLOT: Да, господине, покојни Мато био је...

ŠABANON: Знам већ, казали сте ми; био је врло добар човек и овај други други је такође добар човек. Али није о томе реч. Хтео сам само да вас питам: шта бисте ви радили, кад би покојни Мато устао из гроба?

М-м BLOT: За Бога, господине, али од куда вам то питање јер ја га одиста сањам у последње време...

ŠABANON: Немојте се узнемиравати, М-м Бло. Ја вам гарантујем да он неће устати. Али, претпоставите да он није умро, да сте ви били у заблуди.

М-м BLOT: (*Иџак узнемирена*): Али, господине Шабаноне

ŠABANON: Дакле, он је умро, ја сам убеђен у то да је он умро, ја вам чак и гарантујем да је он умро, али ипак претпоставите да је он жив и да се сад рецимо појави овде...

М-м BLOT: Али то не може бити, има већ седам година...

ŠABANON: Знам ја да то не може бити, али вас молим претпоставите, за моју љубав!

M-m BLOT: (*Устјежући се и чудећи се*): Ако је за вашу љубав, добро... нека дође...

ŠABANON: Врло добро. Дакле дође покојни Мато и затече вас удату за господина Блоа. Ви се уједанпут нађете у недоумици; сваки муж изјављује своје право на вас. Шта бисте ви радили у таквој ситуацији, између два мужа?

M-m BLOT: Боже мој, није ни то баш најгора ситуација; имати два мужа.

ŠABANON: Али кад свако од њих тражи да сте само његова?

M-m BLOT: Не знам, не умем да вам кажем шта би радила. Највише што бих могла, то је да обећам сваком од њих да ћу бити само његова.

ŠABANON: (*Нервозно*): Дабоме, знао сам, нисам требао ни да вас питам кад сам унапред знао да жене не уму другаче решење да донесу. Хвала, М-м Бло, то сам хтео од вас да чујем, ништа више.

M-m BLOT: (*Полазећи*): А ви сте, јелте, сигурни да Мато не може ни у ком случају васкрснути?

ŠABANON: Он није погинуо у овоме рату?

M-m BLOT: Не забога, умро је још пре седам година.

ŠABANON: Онда будите без бриге, јамчим вам да се неће вратити.

M-m BLOT: (*Видећи Казимира на вратицама*): Ево господина са четвртог спрата. (*Проушијајући Казимира оглази, бришећи њавом са изразом сумње*).

ПОЈАВА 2

ŠABANON. KAZIMIR.

KAZIMIR: (*Млад њијанисџ, фанџасџично одевен, дује косе. Носи у руци развијени број једној јуџарњег листица*): Добар дан, господине Шабаноне! Мислио сам и сам да свратим, јер ово је одиста интересантно: побећи из немачког ропства на тај начин. Па то је...

ŠABANON: (*Пренеражен Казимировим брбљањем, зајуши му шаком усџа*): "Tézes vous, mefiez vous, les oreilles des ennemis vous écoute!"

KAZIMIR: Enemies? Ici, у улици Шарш-Миди?

ŠABANON (*Показујући на браћа са стране*): Ma femme!

KAZIMIR: Госпођа... непријатељ?... Чији, ваш?

ŠABANON: Пст! Полако, објаснићу вам све. Знате, ми у позадини, кад разговарамо не морамо надвикивати топове који пуцају шест стотина километара далеко одавде. (*Узме ња њог руку, ње њоверљиво*): Видите, иако ми жена није непријатељ, ипак је питање: како ће се она понашати од момента кад чује новост о којој сте ви почели тако гласно да говорите.

KAZIMIR: Дакле, господа још не зна а ја сам мислио...

ŠABANON (*Прекига ња*): Видите, мој млади пријатељу, ја сам у једној врло тешкој ситуацији. Морам се послужити савременим изразима да бих вам је јасније представио. У алијанцији или антанти, коју представља мој брак...

KAZIMIR: Останите боље при антани, та је мање страна...

ŠABANON: Добро, дакле: у антанти коју представља мој брак, једна је страна неутрална...

KAZIMIR: То сте ви.

ŠABANON: Та није ја, него моја жена.

KAZIMIR: Она? А госпођа изгледа да има тако много темперамента...

ŠABANON: Слушајте, пријатељу, да никад пред мужем не говорите похвално о темпераменту женином. Уосталом, ја сам погрешно казао; та сила, односно моја жена, није у ствари неутрална али ће се она између две зарађене стране наћи неодређена, неће знати на коју ће страну.

KAZIMIR: Грчка ситуација.

ŠABANON: Рецимо. Али, слушајте, да ми говоримо обичним језиком, лакше ћемо се споразумети.

KAZIMIR: A vous!

ŠABANON: Дакле, ви сте ми потребни, али... одиста, од куд ви знате о целој ствари?

KAZIMIR: Од куд? Па из новина. Описан је опширно цео догађај, увукао се у пијано...

ŠABANON (*Њакосно*): И то ваљда наше новине називају херојством, увући се у пијано које је експедовано у Швајцарску и тако побећи из немачког ропства!

KAZIMIR: Не називају херојством али се диве оригиналности идеје.

ŠABANON: Па шта би они хтели? Један акордер клавира није се могао увући у касу; на ту би идеју могао доћи само какав благајник да се увуче у туђу касу, а акордер се увукао у пијано. За мене је то сасвим природно и сасвим разумљиво.

KAZIMIR: Зар госпођа није читала?

ŠABANON: Пст! Дајте овамо те новине! (*Узме му их, зјужба их и баци у камин*). Од јуче, господине, чувам ја стражу овде да ко не дође или да од некуд не наиђе новина са фамозном рубриком: „Ne désespérez jamais!„

KAZIMIR: Ви сте још јуче знали?

ŠABANON: Разуме се, стигао је телеграм из Белогерда, упућен мојој жени. Ево. (*чишта*). „СТИГОХ НА СВЕТО ФРАНЦУСКО ЗЕМЉИШТЕ. Сутра вече у твој загрљај. Хиљаду пољубаца. Густав.”

KAZIMIR: Врло дирљиво.

ŠABANON (*Њакосно*): Чега ту има дирљивог. Пре свега, кад се човек спасе немачког ропства он завршава телеграм са: спреми добру вечеру, а не: хиљаду пољубаца.

KAZIMIR: Да, али знате како је, нежан муж.

ŠABANON: Чији муж?

KAZIMIR: Па ваше жене.

ŠABANON: Пре свега, он није муж моје жене, него сам ја муж његове жене, или заправо, његове удовице. Он је погинуо на Марни.

KAZIMIR: Али видите да није погинуо.

ŠABANON: Шта се то мене тиче, то је његова приватна ствар. Он је према званичном извештају погинуо на Марни 9. септембра 1914. године. Слава му!

KAZIMIR: Ја сам се, право да вам кажем, увек питао шта ће вама да се жените ратном удовицом. Мирнодопске удовице су много поузданије.

ŠABANON: Објаснићу вам и то. Пре свега госпођа ми је дуговала две године кирије.

KAZIMIR: Да, али замислите куд би вас то одвело кад би се ви венчавали са сваким кирајџијом који вам дугује кирију.

ŠABANON: Ви ми, на пример, дугујете три месеца...

KAZIMIR: Та није о мени реч, али...

ŠABANON: Али... две године, господине, то представља читав капитал, у овом случају прави мираз...

KAZIMIR: Који сте ви њој донели. Уосталом, тако је и било у реду, али, зар је то био једини разлог вашем браку?

ŠABANON: Не! Мало пре сам вас прекорео а сад вам морам признати и - њен темперамент. Ништа није опасно је за поседника куће кад кирајџика нема да му плати кирију, а има темперамента.

KAZIMIR: Да, то је опасно.

ŠABANON: Па онда удовица, званично призната као удовица једног хероја. Како сам ја с поносом говорио: Први муж моје жене погинуо је на Марни. И сад, замислите, он стиже вечерас или можда кроз који час. Замислите само ту ситуацију и неприлику моје жене која ће се наћи између ратујућих страна, у положају Грчке, као што ви рекосте. Шта мислите, драги мој пријатељу, шта би се ту могло учинити?

KAZIMIR: Не знам да вам кажем. Колико се сећам, госпођа је Густава необично волела.

ŠABANON: Није овде реч о симпатијама, већ о ситуацији.

KAZIMIR: Можда би најбоље било да се ви и Густав измирите са стањем ствари и да сматрате госпођу као заједничку жену.

ŠABANON (*Буни се*): Како би то изгледало?

KAZIMIR: Уосталом, рат је, са свих страна се препоручује економија. И то би се можда сматрало као патриотска економија кад би вас двојица имали једну жену.

ŠABANON: Та идите, молим вас, каква економија. Разумем не трошити угаљ, не трошити осветлење, али... не трошити жене. Јер најзад, ако је оскудица у угљу, петролеју и шећеру и другим артиклима, није у женама. На против, после Вердена и Соме, могло би се рећи да би

права патриотска економија била кад би две жене имале једног мужа.

KAZIMIR: И то је истина. Онда, знате шта, узмите другу.

ŠABANON: А зашто, молим вас, не би он узео другу?

KAZIMIR: Па мислим, навикао је на ову.

ŠABANON: Али, дозволите, навикао сам и ја, навикао сам још одмах првога дана после венчања.

KAZIMIR: Па лепо, онда покушајте да се објасните с Густавом.

ŠABANON: Е, то сам управо и хтео да вас замолим, зато сам вас и узнемирио. Ви сте Густавов пријатељ?

KAZIMIR: Да.

ŠABANON: Од истог сте заната.

KAZIMIR: То јест, ја сам пијанист.

ŠABANON: Ипак се истим послом бавите. Пијано који ви покварите, он поправља. У главном, блиски сте једно другом.

KAZIMIR: Па?

ŠABANON: Е, видите, ја сам дошао на једну идеју, како да ствар решим. Али, да то остварим потребна ми је ваша искрена сарадња.

KAZIMIR: Ако мислите вашу идеју да изведете уз пратњу музике, ја вам стојим на располагању.

ŠABANON: Боже сачувај. Не трпим уопште музику, управо омрзео сам пијано од кад је напустио своју племениту задаћу и почео да служи као сандук за транспорт мужева чије су се жене удале. Ви би ми могли другаче помоћи. Тако, на пример, шта мислите ви, је ли покојни акордер клавира волео да са женама и онако, ван брака, рецимо приликом удешавања каквог клавира или иначе?

KAZIMIR: Колико ми је познато, он је волео своју жену.

ŠABANON: Да, то знам, то је несумњиво али, промена климе никада не шкоди здрављу, на против то појачава апетит.

KAZIMIR: Па, одиста, колико се сећам, Густав је имао добар апетит, али ипак је могао да поднесе промену.

ŠABANON (*задовољно*): Врло добро, врло добро!... Дакле, поверићу вам свој план. (*Окреће се да види не слуша ли ко*). Према вама могу бити поверљив, ви ми дугујете три месеца кирије...

KAZIMIR (*као убређен*): Молим, ако је то...

ŠABANON: Извините, нисам то рекао као пребацивање. На против, ја разумем, музика се не цени довољно за време рата, сада су на цени други инструменти и другаче ноте. Ја то све разумем и зато вам, видите, толеришем неплаћање кирије, а то је, дозволите, већ нека услуга и пријатељство, према томе могу рачунати и ја на ваше пријатељство. Зар не?

KAZIMIR: Увек, господине Шабаноне, догод станујем у вашој кући.

ŠABANON: Дакле поверићу вам свој план, јер покојни Густав може сваког часа наићи. Да ли знате кад стиже лионски воз?

KAZIMIR: У шест и четрдесет осам.

ŠABANON (*лгеа у саи*): Остаје дакле врло, врло мало времена а тако много посла. Чујте ме, дакле: Потребна ми је једна од ваших пријатељица коју сте кадри да жртвујете. Ви их морате имати више?!

KAZIMIR: Вама је потребна?

ŠABANON: Па не мени, Боже мој! То мора бити лепа девојка и мора разумети свој посао.

KAZIMIR: Зато будите безбрижни.

ŠABANON: Мој је план да она заведе покојног Густава тако да се он још при првоме сусрету компромитује пред својом женом, односно пред мојом женом.

KAZIMIR: За тај посао бих вам препоручио госпођу Нанету Досе, она је васпитала читаву нашу генерацију, тако да бих је мирне душе могао препоручити за члана регрутне комисије.

ŠABANON: Да ли ће она хтети доћи овде?

KAZIMIR: Овде?... А госпођа Шабанон?

ŠABANON: Све сам ја смислио, све до ситнице. Седните, молим вас, седните ево овде.

KAZIMIR (*снабива се*)

ŠABANON: Седните кад вам кажем и умочите перо.

KAZIMIR: Да потпишем признаницу за кирију?

ŠABANON: Не, нешто друго! Ево вам бланкет за пнеуматично писмо. (*Vađi ĩa usĳuđ*). Али ја не смем да га напишем јер би ми жена познала рукопис. Пишите, дакле, што вам ја будем казивао...

KAZIMIR (*узима и умочи њеро*)

ŠABANON (*дукѳира*): „Драга Марта. Твоја тетка Адела и ја крили смо једну ствар која сад већ мора бити јавна. Тетка вечерас очекује принову и ја не бих желео да будем сам крај ње. Чим примиш ово писмо одмах и неизоставно дођи. Твој теча Арсен”. Тако! Јесте ли написали? Сад испишите још и споља адресу моје жене. (*Каг Казимир и ѳо учини, узима ѳисмо и заѳвара ĩа*). Са овим ћете писмом бити добри да свратите у први поштански биро и да га ту спустите у кутију за пнеуматична писма. Разумете ли ме?

KAZIMIR: Не још!

ŠABANON: Сад ћете разумети. Та тетка не очекује никакву принову али станује чак код станице Сен Лазар и моја ће жена морати отићи к њој и вратити се, а при повратку затећи ће свога мужа, онога другога, односно онога првога, управо свог покојног мужа, затећи ће дакле у загрљају М-зел Нанет Досе и ... је ли вам сад јасно?

KAZIMIR: Паклен план, само, хоће ли све тако ићи?

ŠABANON. Хоће, ако ви само испуните обе моје молбе?

KAZIMIR: Обе?

ŠABANON: Да, прва је да пошаљете ово писмо, а друга је да пошаљете М-зел Нанет, која ће чекати у вашој соби на четвртом спрату, док је ја не зовнем. Њој је ваљда позната та соба?

KAZIMIR (*усѳеже се*): Али, чујте, да ја ту не вршим једну ружну ствар?

ŠABANON: Хм! Ружна ствар! Изврнути појмови! Први пут вам се у животу дала прилика да потпомогнете одржање једног брака и то ви називате ружном ствари и први пут вам се у животу дала прилика да на једанпут платите тромесечну кирију и ви то називате ружном ствари.

KAZIMIR (*решен*): Дакле, прво писмо?

ŠABANON: И то одмах. Пошта је овде на углу. Ако га сад баците, писмо ће за двадесет минута бити овде и за то време и М-зел Ханет треба да је овде.

KAZIMIR (*оглазећи*): Добићете и писмо и Ханету у исправном стању. Довиђења господине Шабаноне.

ŠABANON: Довиђења! Па ако вам кад затребају сличне услуге...

KAZIMIR: Хвала!

ŠABANON: Пожурите само, а ја ћу за то време свршити најважнији и најделикатнији посао. Морам јој најзад саопштити. (*Показује на браћу где му је жена*).

KAZIMIR (*већ на браћима*): Дакле, казаћете јој ипак?

ŠABANON: Па морам, јер видеће га. Пожурите, г. Казимире!

KAZIMIR: Не брините! (*оге*)

ПОЈАВА 3

ŠABANON. М-me ŠABANON

ŠABANON (*пошито је исцрапио Казимира, браћа се задовољно шрљајући руке те оглази левим браћима, ошбара их и говори тамо у собу*): Марта, ви се вечерас не дате видети... Како? Чарапе за вашег filleula? То је лепо. Само, поклоните и мени мало времена, ја сам већ љубо-моран на тог вашег filleula!

М-me ŠABANON (*улази са радом у руци*): Нисте били сами. Мислим да је неко био код вас?

ŠABANON: Да, био је онај пијаниста са четвртог спрата.

М-me ŠABANON: Донео кирију?

ŠABANON: А не. Свратио је да ми исприча једну необичну новост која се десила у његовој породици. Он има сестру удату за једног...једног кројача, који је као војник јуначки погинуо на Марни.

М-me ŠABANON (*са шужним сећањем*): Ах, на Марни!

ŠABANON: Да, погинуо је и слава му! Његова жена остане удовица и пошто је прошло извесно потребно време, она као паметна жена увиди да је у једном овако

великом метежу, у овој конфлагранцији целог света, врло паметна ствар не бити без мушке главе у кући и она се, као што би то свака разборита жена урадила – уда. Добро, то је све дотле лепо и красно и што је главно није усамљен случај.

М-ме ŠABANON (*уздахне*): Ах!

ŠABANON: Али сад тек настаје роман. Шнајдер није погинуо, како су званични извештаји тврдили, већ је био заробљен.

М-ме ŠABANON (*изненађено, оставља рад*): Зар се и то може десити, забога?

ŠABANON: Не, не може, то се по правилу не може да деси, али ето десило се по изузетку. И што је најлепше, тај шнајдер нађе на једној немачкој железничкој станици где је радио, пијано, спакован у сандук и упућен у Швајцарску. И замислите, тај несретник дође на оригиналну идеју да се увуче у пијано...

М-ме ŠABANON: Да је покојни Густав заробљен, он би дошао на исту идеју.

ŠABANON: Чудновато, како га добро познајете!... Дакле, шнајдер спакован у пијано, стигне у Швајцарску и, отуда, разуме се, у Француску.

М-ме ŠABANON (*са све већим интересом*): Интересантно!

ŠABANON: И дође својој кући, где затече своју жену удату. И, шта мислите, како је поступила сестра господина Казимира Хубера, пијанисте!

М-ме ŠABANON: Не знам, одиста!

ŠABANON: Онако, како би поступила свака паметна и разумна жена. Дочекала је љубазно свог покојног мужа и рекла му: „Пријатељу, ми ћемо остати пријатељи и више него то, у овом тренутку ја постајем ваша *maraine* али, мој муж, у коме ми се својству ви представљате, погинуо је јуначки на Марни и – слава му! Ја сам се као удовица удала поновно за човека којег волим и не можете тражити од мене да свога мужа напустим!”

М-ме ŠABANON: Али, забога, тиме што је жена у заблуди закључила нов брак, не може ни у ком случају бити поништен брак који већ постоји, кад је муж жив.

ŠABANON: То зависи од жене. Ја сам консултовао једног адвоката који ми је рекао да би и ваше гледиште могло бити оправдано, али то ипак зависи од жене.

М-ме ŠABANON (*изненађено*): Ви сте консултовали адвоката?! То је онај господин с којим сте синоћ овде онако поверљиво разговарали?

ŠABANON: Да, онај господин. Врло реномирани адвокат.

М-ме ŠABANON: То не разумем! Од куда ви, зашто ви да консултирате адвоката?

ŠABANON (*збуњен*): Ја? То јест, разуме се, шта бих ја имао да консултирам адвоката. Господин Казимир Хубер био је јуче код адвоката, он га је консултирао. Па да, њега се и тиче, због сестре.

М-ме ŠABANON: Али онај господин који је синоћ код вас био?

ŠABANON (*покушавајући га се избуче*): А ви говорите о оном господину? То није био г.Казимир Хубер, јер г. Казимир Хубер је тек мало час био овде... а онај господин што је синоћ био овде, пошто ви о њему говорите, то је био један винарски трговац.

М-ме ŠABANON: Али он је поверљиво с вама разговарао? Шта би имао винарски трговац с вама поверљиво да разговара?

ŠABANON: Одиста, тако је! У први мах то тако изгледа да одиста један вински трговац нема шта поверљиво самном да разговара. Али то тако само изгледа, међутим, он ми је у поверењу саопштио, да се не би то у публици чуло, да су кафетерије од пре недељу дана опет попеле цену вину.

М-ме ŠABANON (*слушајући*): Господине Шабаноне, ви сте нешто збуњени, врло збуњени...

ŠABANON: Ја не налазим ни мало да сам збуњен. Шта би имао мене да буни случај сестре г.Казимира Хубера...

М-ме ŠABANON (*узбуђена*): Ви као да нешто кријете... да није... Боже мој, да није?

ŠABANON (*прејлашено*): Није! Није!

М-ме ŠABANON: Да није у пијану био Густав?

ŠABANON: Па не могу ваљда двоје да стану у пијано. Казао сам, био је шнајдер и пошто је он ушао у пијано то је Густав остао можда да чека експедицију каквог другог пијана.

М-ме ŠABANON: Остао да чека? Па то... па то, господине Шабаноне, Густав је жив?

ŠABANON: То је његова ствар ако је жив, ми се у то нећемо мешати.

М-ме ŠABANON (*одлучно*): Никад један шнајдер не би дошао на идеју да се увуче у пијано. У пијану је само Густав код своје куће. Господине Шабаноне, ја дрхтим од узбуђења... Немојте даље крити...

ŠABANON: Не разумем зашто би ви имали да дршћете од узбуђења... Кад дође, рећи ћете му: „Пријатељу...“

М-ме ŠABANON (*љосрне у наслоњачу*): Дакле жив је, жив је, он се спасио... Боже мој, мој драги Боже!

ŠABANON: Најзад, ја не видим никаквог разлога зашто бих ја спорио некоме да је жив ако је он одиста жив.

М-ме ŠABANON: Па што сте до сада, све до овог тренутка, крили то?

ŠABANON: Морао сам. Опасна је била ствар објављивати све док пијано није прешао швајцарску границу.

М-ме ŠABANON: Како? Зар сте ви знали још док се ствар у Немачкој дешавала?

ŠABANON: Е није него још нешто. Сазнао сам тек јуче, из телеграма.

М-ме ŠABANON: Из телеграма? Ви имате и телеграм? Где је?

ŠABANON: Пошто ме ваша непоколебљива љубав према мени обавезује искреношћу - то, ево вам телеграм. (*Даје јој*).

М-ме ŠABANON (*очију љуних суза, чиња трозничаво шелеграм и испусти га у узбуђењу*): Па то... господине Шабаноне... то значи да он данас стиже?

ŠABANON: Ако путује као путник, али ако путује као багаж...

М-ме ŠABANON: Како, као багаж?

ŠABANON: Па у пијану.

М-ме ŠABANON: Али кроз Француску!... Он данас стиже, он вечерас стиже, он сад стиже, он је можда већ стигао... а ја га нисам дочекала.

ŠABANON: Слушајте, госпођо Шабанон; у оваквим тренуцима морамо бити прибрани и паметни. Ви знате да Густав није више ваш муж. Адвокат којег сам консултирао мишљења је да сам ја ваш муж, а то исто мишљење имам и ја.

М-ме ŠABANON: Ја то признајем, господине Шабаноне, али дозволите да се не могу ни њега одрећи.

ŠABANON: Хвала лепо. Да се не одричете ни мене ни њега, сасвим као Мадам Бло, као све жене. То не може бити, госпођо! Ја немам ништа против да се покојни Густав лепо и љубазно дочека, он то заслужује и као француски војник и као мученик који је искусио добротинства робовања код Немаца, али, то - љубазан пријем и ништа више. Оних хиљаду пољубаца из његовог телеграма имају да отпадне и ви имате њему да кажете као сестра г. Казимира Хубера...

М-ме ŠABANON: Како, зар у истину постоји та сестра?

ŠABANON: Не, она не постоји. Г. Казимир нема никакву сестру, али, кад би је имао и кад би она била удата и кад би се њен први муж, уместо да погине на Марни, увукао у какав пијано и кад би се он вратио кући и кад би њу затекао преудату, она би њему казала...

М-ме ŠABANON: Али, кад не постоји...

ŠABANON: Свеједно, али постојите ви. Ви бисте, дакле, њему казали, односно ви ћете као паметна жена њему казати: „Пријатељу...“

М-ме ŠABANON: Не, не, само то не!

ŠABANON: Како?

М-ме ŠABANON: Замислите: војник који се храбро бори за Француску, који годину и четири месеца чами у ропству, чезнући за својом отаџбином и за својом кућом; који се одважава на једну смртоносну авантуру не би ли опет могао видети своју отаџбину и своју кућу и - враћа се а код куће затиче жену која га је заборавила. Је ли француски војник заслужио да му француска жена учини то разочарење? Ах, не, не, или бар не на првом кораку. Ја вас молим, господине Шабаноне, учините ми бар ту

концесију, немојте рећи Густаву да сам се удала за вас, нека вас овде затече само као свог пријатеља.

ŠABANON: И нека уђе слободно, незачаран, у сва своја права. Јесте ли то хтели рећи?

М-ме ŠABANON: Не, не мислим то, али мислим да му прави тренутак, тренутак састанка учинимо бар пријатним. Нека се обрадује да је загрлио жену а тек затим ћемо му полако, постепено, саопштити то грубо разочарење.

ŠABANON: Тако? А да не мислите тек сутра ујутро саопштити му?

М-ме ŠABANON: Још вечерас, али не одмах, доцније... ја ћу му рећи, дајем вам часну реч, ја ћу му рећи. Немојте му загорчавати прве тренутке радости!

ŠABANON: Та, разумем ја то, осећам и ја ту дужност обзира према једном француском војнику, само за време док му не кажете ви ћете, разуме се, избегавати да будете с њиме на само и... уопште, избегаваћете све претераности. Дајете ли ми реч на то?

М-ме ŠABANON: Све, све што се може избећи!

ПОЈАВА 4

М-ме BLOT. PREDASŃNI

М-ме BLOT (*улази њренеражена*): Госпођо... Господине...

ŠABANON: Но, шта је?

М-ме BLOT: Госпођо... господине...

ŠABANON: До ђавола, то смо већ чули, даље...

М-ме ŠABANON (*узбуђено*): Господине Шабаноне... ја слутим... Ах, Боже мој! (*Њага у наслоњачу*). Говорите... говорите М-ме Blot!

М-ме BLOT: Госпођо!... Господине!...

ŠABANON (*умирујући жену*): Слушајте Г-ђо Бло, изреците одмах једно за другим седам пута: „Госпођо, господине”, па онда пређите на ствар.

М-ме BLOT: Он!

ŠABANON: Ко?

М-ме BLOT: Покојник... оживео!

ŠABANON: Ваш муж?

M-me BLOT: He, него покојни господин Густав!

M-me ŠABANON (*цикне и скочи с фошеле*): Он! ... Где је? Где је?

ŠABANON (*умирујући је*): Но, но, са мало мање темперамента!

M-me ŠABANON: Густаве! Густаве! (*Огјури најоле*)

ПОЈАВА 5

ŠABANON. M-me BLOT

M-me BLOT: Како се то могло десити забога?

ŠABANON: Тако, може, може, Г-ђо Бло.

M-me BLOT: Јесте ли ви, одиста сигурни за мога Мату?

ŠABANON: He, нисам! Ја мислим чак да и он вечерас стиже, возом из Амијена.

M-me BLOT (*врисне и пагне у фошелу*): Мато?

ŠABANON (*ћридржавајући је*): Та идите дођавола; нећете ваљда сад и ви падати у несвест?!

M-me BLOT (*диже се*): Забога, забога, шта се све то дешава! (*Оглазећи*) Зато ја њега сањам, непрестано сањам ових дана. (*Оге*)

ПОЈАВА 6

ŠABANON. M-me ŠABANON. GUSTAV.

ŠABANON (*сам*): Још боље што се напољу дешава оно што бих иначе тешко поднео да видим очима...

GUSTAV (*улази, водећи жену у загрљају*): Овде? Дакле си се шалила? О па добро је и овде... Но, хвала милостивом Богу кад сам једанпут угледао своју кућу и сад... сад оди у својој кући да те загрлим! (*Дуї пољубац*)

ŠABANON (*окреће главу да не влега*): Но, хвала лепо ако овај овако настави (*Кашље не би ли ојоменуо жену да је и он шу*)

M-me ŠABANON (*сећи се Шабанона*): Ти познајеш, Густаве? Господин Шабанон, наш газда који је према мени био врло пажљив за време твог одсуства.

GUSTAV (*ржукјући се*): Хвала вам, г. Шабаноне!

ŠABANON: На мало!

GUSTAV (*Šabanoni*): Но, јесте ли се надали да ћете ме још који пут видети?

ŠABANON: Не одиста, ми смо се поуздано надали да вас нећемо никада више видети.

GUSTAV: Да, био сам мртав! А?! Сирота Марта колико је морала пропатити.

М-ме ŠABANON: Но, можеш мислити.

ŠABANON: То јесте... Како? Ах, да, патили смо, сви смо патили.

GUSTAV: Да, сви смо патили али свему има крај. Il ne faut jamais désespérer! Оди, Марта, да те наградим за твоје патње! (*зајрли је и ојетш сјрасно љуби*)

ŠABANON (*јрилази и буче ја за рукав га ја ојбоји од Мартије*): Слушајте... зар не бисте хтели да нам испричате ту интересантну историју вашег живота у пијану.

GUSTAV: Причаћу вам али... то је дуга прича, врло дуга...

ŠABANON: Утолико боље што је дуга. Причајте нам је.

GUSTAV: Увукао сам се... ето, то је све... увукао сам се у пијано. Али ко се не би увукао кад зна да ће га то довести у своју отаџбину, у загрљај своје миле женице. (*ојетш је зајрли и сјрасно љуби*)

ŠABANON (*буче ја за кајуш*): Али, оставите то. Наоставите, прекинули сте причу на најлепшем месту.

GUSTAV: Па то, забога, увукао сам се у пијано.

ŠABANON: То знамо већ, него друге ствари; на пример, како се нисте бојали да то пијано отпутује, рецимо, у окупирану Белгију?

GUSTAV: А, тога се нисам морао бојати. Немци из Белгије износе пијана, сатове, кревете и друге ствари а не уносе.

ŠABANON: Па добро, зар је било довољно места у пијанину?

GUSTAV: А зар сам ја то питао кад сам знао да ћу стићи у загрљај мојом Марти. (*Ојетш је јрли и љуби*)

ŠABANON (*за се*): Е, овај не уме да се остави! (*јласно*) Али слушајте, пријатељу! Оставите се љубљења,

има и за то времена. Седите лепо овде да попијемо чашу вина па да нам лепо испричате вашу авантуру са свим детаљима.

GUSTAV: Ах, то доцније. Сутра, прекосутра. Уморан сам, верујте да сам уморан. Једва чекам добру топлу вечеру – то ћете ми веровати јер долазим из Немачке – и једва чекам своју постељу, једва чекам...

ŠABANON (*за се*): Дабоме, знао сам ја!

GUSTAV: Сутра пристајем да вам причам али вечерас морам рано лећи.

ŠABANON (*за се*): Ето! (*ћласно*) Рано, како рано? По полицијској наредби у Паризу становништво не сме лећи пре једанаест часова.

GUSTAV: Зашто?

ŠABANON: Због евентуалног доласка Цепелина...па да је све становништво на ногама.

М-ме ŠABANON: Али од кад? Синоћ још...

ŠABANON (*ћрекори је*): Од данас. Та наредба ступа на снагу данас.

GUSTAV: Човек кад дође из Немачке доноси са собом расположење да ради све наредбе, уговоре и законе. Уосталом, знате шта, господине Шабаноне, ви останите будни и за нас, а ми ћемо лећи па ако устреба лако ћете нас пробудити.

ŠABANON (*ћакосно*): Сасвим, то сте се добро сетили! (*за се*) Овај би ми још могао понудити да им ја угасим сијалицу. А, крајње је већ време рећи му истину.

GUSTAV: Дакле, драга моја, хоћеш ли поћи самном да ме полијеш, хтео би се мало умити. Овамо, је ли? (*Оглази у собу за сћавање*).

М-ме ŠABANON: Да, тамо! (*ћолази за њим*)

ŠABANON (*ухвати је за скућ од сукње и задржи*): Слушајте, то иде далеко. Рекли сте избегавати бити насамо. Останите ви овде, идем ја да га полијем.

М-ме ŠABANON: Али, забога, то не иде!

ŠABANON: Онда, један услов: врата да остану отворена.

М-ме ŠABANON: Добро, нека остану! (*Оге*)

ПОЈАВА 7

ŠABANON. KAZIMIR

ŠABANON: И самоодрицање има својих граница! Ово више не сме трајати! (*Њолега у собу*). Ено, ено, тај се и не умива. Та ето вам га бокал у руци, полијте га Г-ђо Шабанон по глави, нека се охлади мало!

KAZIMIR (*на средњим браџима*): Господине Шабаноне, могу?

ŠABANON: Ви сте, господине Казимире, изволите!

KAZIMIR: М-зел Нанет Досе је овде. Треба ли је увести?

ŠABANON (*Њолегајући увек шамо у собу*): Не, не, водите је у вашу собу, ја ћу је већ звати кад буде време.

KAZIMIR: Лепо!

ŠABANON (*їлегајући шамо*): Ено, ено, јао! Па ови су почели кутњаке да ми чупају!

KAZIMIR: Писмо сам одмах предао. Је ли стигло већ?

ŠABANON: Не, а крајње би већ време било. Погледајте, молим вас, тамо! (*Казимир Њолега*). Разумете ли сад моју ситуацију? Гледао сам у позоришту један комад, он у оној соби тамо мучи љубавника а она пати у овој соби.

KAZIMIR: Тоска?

ŠABANON: Да, Тоска! Не личим ли вам ја, молим вас, на Тоску?

KAZIMIR: С том разликом само што се не би могло рећи да је оно тамо мучионица.

ŠABANON: Погледајте га само, варварин, стегао је за руку као да је она непријатељ а не његова рођена жена, тј. моја жена.

KAZIMIR: М-зел Нанета чека пред вратима, биће нестрпљива.

ŠABANON: Водите је, водите је горе. А писмо?

KAZIMIR: Рекао сам вам, предато је! Довиђења г. Шабаноне. Желим вам успеха. (*оге*).

ŠABANON (*Њолега*): А, ево их, хвала Богу! Ух, уморио сам се од узбуђења!

ПОЈАВА 8

ŠABANON. M-me ŠABANON. GUSTAV.

GUSTAV: Но, сад се већ осећам добро.

ŠABANON: Верујем вам!

GUSTAV: Мало сам се расхладио!

ŠABANON: А ја сам мислио да сте се загрејали.

GUSTAV: А сад, добру вечеру, па онда...

ŠABANON: Па онда по програму који сте већ означили.

GUSTAV: Да! Ах, не знате ви, господине Шабаноне, какво је то уживање после дуготрајних патњи, наћи се у загрљају своје женице.

ŠABANON: Знам!

GUSTAV: Не можете знати, господине Шабаноне, кад се нисте никад женили.

ŠABANON: Али знам кад вам кажем.

M-me ŠABANON (*за то се време спремила и метила шешир*): Поћи ћу сама до еписерије. Чеге си највише жељан, Густаве?

GUSTAV (*нежно*): Тебе, Марта!

ŠABANON (*љакосно*): „Тебе Марта!” Вас би требало вратити у Немачку у ропство да још изгладните. Кад се човек врати отуд одакле сте се ви вратили, па га питају шта жели, треба да одговори: шунке, говедине, овчетине, а не „Тебе Марта”.

ПОЈАВА 9

M-me BLOT. PREDASŃNI.

M-me BLOT: Једно писмо, господине.

ŠABANON: За мене?

M-me BLOT: Не, за госпођу.

M-me ŠABANON (*шчећа писмо. За се*): Само да Густав не спази адресу. (*Ошвори писмо*)

M-me BLOT (*Шабанону, ѿверљиво*): Да ли ви знате кад стиже воз из Амијена?

ŠABANON: Не знам!

M-me BLOT (*Оглази*).

ПОЈАВА 10

PREDAŠNJI BEZ M-me BLOT

M-me ŠABANON (*ћрочийћавши ћисмо, зћранућја*): То је немогуће! То је просто немогуће!

GUSTAV: Шта, ма chère?

M-me ŠABANON: Али, забога, срамота ме је готово и да ти кажем.

GUSTAV: Можда пред г.Шабаноном?

ŠABANON (*за се*): Овај би пошто-пото хтео да се ја уклоним.

M-me ŠABANON: Та не пред г.Шабаноном већ и иначе... Замисли, тетка, тетка Адела, жена од педесет и две године, преко тридесет година удата... То је просто невероватно!

GUSTAV: Али шта забога?

M-me ŠABANON: Тетка Адела се порађа и то вечерас... сад!

GUSTAV (*изненађен*): О ла ла ла! Ти ниси можда разумела писмо, можда ти јавља да има рђав стомак.

M-me ŠABANON: Разумела сам, порађа се!

GUSTAV: Па ипак, немогуће!

M-me ŠABANON: У тим годинама!

ŠABANON (*задовољан ућиском ћисма*): Немојте се чудити. Можда се ваша тетка одушевила манифестом г. Емила Пикара: „Pour la geropulation!”

M-me ŠABANON: То је просто за подсмех.

ŠABANON: То ће госпођа тетка радо понети кад зна да је очекује благодарност Француске.

GUSTAV: У педесет и другој години?!

ŠABANON: Зашто не би у доба Цепелина, сумарена, тенкова и топова 42 могла бити и једна тетка од 52...

GUSTAV: Бар да је чекала да се закључи мир.

ŠABANON: У тим годинама, у којима је госпођа тетка, не чека се...

GUSTAV (*Марћи*): И зашто те извештава о томе своме скандалу?

M-me ŠABANON: Зове ме одмах, сама је.

GUSTAV: Зове? Којешта! Пиши јој нека одложи ствар за сутра.

ŠABANON: Ипак је лакше вама одложити за сутра - вечеру.

GUSTAV: Али ја на њу мислим годину и четири месеца.

ŠABANON: А ваша тетка на ово мисли тридесет и две године, ако нема и више од како се удала. Уосталом ја се не могу мешати у целу ствар, могу само говорити као пријатељ. Ако је та тетка госпођу чиме обавезала...

М-ме ŠABANON (*Гусџабу*): Одиста, она ме је врло много помагала, ја јој не бих смела бити незахвална...

GUSTAV: То да... свакојако... Али се чудим само што није изабрала који други дан. Зашто баш данас? И... кад би морала ићи то значи остала би тамо целу ноћ?

М-ме ŠABANON: Ах, не! Чим би ми било могуће, ма то било у поноћ, ја бих се вратила.

GUSTAV: Али ако видиш да се ствар отеже?

М-ме ŠABANON: Ах... да!

GUSTAV: И поздравите тетку с моје стране, реци јој: Француска не тражи од ње баш тако много пожртвовања.

М-ме ŠABANON: Господине Шабаноне, ви ћете бити љубазни да у моме одсуству правите друштво Густаву.

ŠABANON: О, госпођо, радо, врло радо, можете ми га поверити целу ноћ.

М-ме ŠABANON (*поверљиво Шабанону*): Дајте ми реч да му нећете ствар открити у моме одсуству?

ŠABANON (*тако исто поверљиво*): Али ако он настави да вас љуби тако бездушно?

М-ме ŠABANON (*као ѿре*): У моме одсуству?

ŠABANON (*као ѿре*): Ах, да!

М-ме ŠABANON (*као ѿре*): Дајете л ми реч?

ŠABANON (*као ѿре*): Да, госпођо, дајем!

М-ме ŠABANON (*Гусџабу*): Густаве, стрпљења! (*и нуди му се да је пољуби*).

GUSTAV (*љубећи је*): Учини све што можеш да се ствар брже сврши!

ŠABANON: Односно, замолите госпођу тетку нек учини све што може.

М-ме ŠABANON: Довиђења! До скорог виђења! (*оглази*).

ПОЈАВА 11

ŠABANON. GUSTAV

ŠABANON: А сад, драги мој пријатељу, можемо профитирати овај случај и пријатно провести једно момачко вече.

GUSTAV: Профитирати? И ви то зовете профитирати? Изгледам себи као путник коме је измакао воз испред носа.

ŠABANON: Тако је, али ако на станици има добар бифе, може се лепо сачекати и други воз. А госпођа Марта има овде, ево у овом орману, одлична вина. (*Отвара орман ње вади бушељу и чаше и доноси их*).

GUSTAV: Слушајте, ви сте одличан пропријетер, кад тако добро познајете сваки кутак у апартманима ваших кирајџија.

ŠABANON (*мало збуњен обим пребацивањем*): То је случајно... Ово је моје вино и госпођа ме молила да јој позајмим две бутеље за ваш дочек. Видео сам да их је оставила у овоме орману. (*Сиша вино у чаше*). Изволите, одлично је.

GUSTAV: А имате ли у вашим апартманима још кирајџика чији су мужеви на фронту?

ŠABANON: Имам, имам.

GUSTAV: И - бринете се о свима искрено?

ŠABANON: Па да... и забога, у ово доба... Уосталом, ја не досађујем ни једној од мојих кирајџика. Ово је случај што сте ме затекли овде. Ја сам знате примио ваш телеграм и донео га госпођи да јој лично честитам радост... она ме је молила да се распитам кад стиже воз, да јој позајмим вино, да јој се нађем овде приликом вашег доласка... Бојала се, знате, пашће у несвест.

GUSTAV: То не мења ствар, ја бих је прихватио.

ŠABANON: То да... наравно да би, али, могла је она и раније пасти у несвест - рецимо кад чује да свира воз којим ви стижете. Ајде, пијте (*Он њије*).

GUSTAV (*уздржава се, неповерљиво љегајући Шабанона*)

ŠABANON (*која љољег Густаву буну*): Најзад - ако ви налазите да сам ја овде сувишан...

GUSTAV: Не, не, господине Шабаноне. Кад сам ја овде ви нисте сувишни, ви бисте само могли бити сувишни кад ја нисам овде.

ŠABANON: О, кад бих ја смео да вам се поверим, ви би са много више поверења са мном разговарали.

GUSTAV: А зашто се не би смели поверити?

ŠABANON: Па... не знам... најзад, зашто не... (*као љоверљиво*) Кад би знали да ја имам пријатељицу са којом ме везују тако чврсте везе...

GUSTAV (*љријатно изненађен*): Е, бога вам. Па ви сте међер прави обешенак! А постоји таква пријатељица одиста?

ŠABANON: Да ли постоји? Не само што постоји него ту је, у кући.

GUSTAV: У кући?

ŠABANON: Да, горе у мом апартману... чека ме. Кад би је видели само, нешто достојно момачког вечера какво ћемо ми вечерас провести. Пијте, забога! (*љије*)

GUSTAV (*ослобођен сумње*): Е то је лепо... то ми се допада. У ваше здравље!

ŠABANON: Могу је довести у наше друштво, а?

GUSTAV (*буну се*): Али...

ŠABANON: Ама волите ви то, лоло једна, из очию вам видим да нисте с раскида...

GUSTAV: Али... прво вече... па у својој кући...

ŠABANON: Боље је него прво вече па у туђој кући... Но, но, но, не претварајте се, можемо се пријатно провести. Кад је путнику хитно да стигне где, па му измакне експрес, он се задовољава и омнибусом. Хе, хе, хе! Дакле, у здравље, М-зел Нанет. Тако се зове та обешеница коју ћу вам сад представити.

GUSTAV: Али, замислите да се врати Марта?!

ŠABANON: Мислите ви да је порођај тако лака ствар као извући се из једног пијана. Чекаћемо ми госпођу све до зоре а дотле... идем да је доведем (*Оглази*).

ПОЈАВА 12

GUSTAV. SAM

GUSTAV: Ово је одиста глупо. Прво вече па...

(*Разгледа њо кући*) Ниједне познате ствари. Где је мој стари намештај? Негде га, сирота Марта, у нужди продала па узела намештену собу! Извесно. (*Сјази огледало*). Гле, ипак је сачувала наше огледало. То је сачувала. (*Погледа се у огледалу*). Боже, како ја бедно изгледам у овоме оделу с Марне. Не тиче ме се госпођица коју ће Шабанон довести, али ипак - није ред. Пресвући ћу се у цивил, како и Марту изненадим као стари њен Густав. Видео сам орман с гардеробом тамо у соби. (*Оглази*).

ПОЈАВА 13

Mlle NANETA. ŠABANON

ŠABANON (*убоги Нанетџу*): Изволите. Овде нас очекује један пријатан кутак.

NANETA: Ово је ваш апартамент?

ŠABANON: Да, али нисмо сами. Казао вам је већ Казимир - имам и једног госта жељног женског осмејка. (*Гледа на све стране*). Али, где је? Ваљда није и он отишао да помогне тетки. Густаве! Густаве!

GUSTAV (*из собе*): Овде сам!

ŠABANON: Изволите овамо, нисмо сами. Имамо врло пријатно друштво.

GUSTAV (*из собе*): Извините за моменат. Само да се пресвучем.

ŠABANON (*иренеражено гледа у собу. За се*): Госпoде! Овај се завукао у мој орман и навлачи моја одела. Ето шта значи васпитавати се у Немачкој годину дана; човек одмах добије навику да се увлачи у туђе ормане. Али, дођавола, моја кућа није никаква освојена варош.

NANETA: Ви се нешто љутите?

ŠABANON: Та не љутим се, али ипак, зар је сад морао да се пресвлачи, кад га очекује овако пријатно друштво.

NANETA: Али мени, у вашем друштву, неће бити ни мало дуго чекати господина.

ŠABANON (*са задовољством*): Мислите?

NANETA: Не мислим, ја то знам, познајем вас!

ŠABANON: Мене?

NANETA (*мазно*): Стари господин који уме да цени вредност искусне женске. Погађам ли? А?

ŠABANON (*необично задовољан*): Особито погађате! Је ли по вољи да попијемо чашу вина?

NANETA: Са вама врло радо. (*Узима флашу и њега ейџеџу. Bordeaux superior! (St. Etienne!) Разуме се. Па и ово пиће вас (каракџерише) квалификује.*

ŠABANON: Као старог господина... је л те?

NANETA: И као искусног господина. (*Куца се ње исџијају*).

ŠABANON: Али, чујте, Нанета; ви моју старост као да прецењујете.

NANETA: Али је ни у ком случају не потцењујем. У осталом, старост је ипак искуство а то је особина коју ми женске особито ценимо. А ви, обешечање (*милује ја*) изгледа да имате много искуства.

ŠABANON (*саб блажен*): Ама зар одиста ја чиним тај утисак, то нисам ни знао. (*Грли је неогважно, обазурући се да ја ко не види*). Ви сте одиста красна девојка, имате поуздано око за оцену. (*Сија вино*). Вино је добро!

NANETA (*куца се*): Одлично!

ŠABANON: У ваше здравље Нанета!

NANETA: У ваше! (*исџијају*)

ŠABANON (*њеја је већ њомало раздраћало вино*): Чујте шта вам искуство говори: вино без пољупца, то је као кувана риба без мајонеза.

NANETA: О, ја сам навикла да се потчињавам искуству. (*Нуди му образ*).

ŠABANON (*Обазире се и љуби је са уживањем*): Прави мајонез!

GUSTAV (*из собе*): Ја ово не разумем, панталоне ми сасвим окраћале!

ŠABANON: Мора да сте порасли у Немачкој. Завуците се дубље у орман, има тамо и других панталона.

GUSTAV (*Из собе*): Просто не разумем какав сам то глупачки укус морао имати кад сам поручивао овакве панталоне. Ово је просто укус једног идиота!

ŠABANON (*убређен*): Чујте, ја вам забрањујем да ви себе у мојој кући називате идиотом.

GUSTAV (*из собе*): Како, како?

ŠABANON (*збуњено*): Ја... управо... ја вам управо забрањујем да ви мене у вашој кући називате идиотом.

GUSTAV (*из собе*): Та ја о себи говорим.

ŠABANON: Сад да, сад разумем; изволите наставити! Грдите себе колико год хоћете, ја вас нећу узнемиравати. (*Нанети*) Извините за овај енсидан!

NANETA: То је један роилу, тај тамо?

ŠABANON: Да, интересује вас?

NANETA: А што би ме интересовао кад сте ви ту?

ŠABANON: Можда као роилу?

NANETA: И ви сте роилу, зар не?

ŠABANON: Ја се те части, на жалост, морам одрећи, ма да би по срцу...

NANETA: Ви сте поали из позадине; они што неустрашиво ускачу у женска срца...

ŠABANON (*сасвим разгратиано*): На бајонет!

NANETA: И нама, женскињу, не остаје ништа друго до дићи руке и узвикнути: Камарад!

ŠABANON (*зајрли је сирасно*): Сад тек осећам, како је победа лепа ствар!

NANETA (*куцајући се с њим*): Ал, за победу треба муниције!

ŠABANON: De municions! De canons! (*ије*)

NANETA (*узима ња за руку и њебајући ијра с њим канкан*).

ŠABANON (*уморан, разгратиан, сега на сјолицу и меће њу на крило*): Видите ли шта значи један искусан, стари господин. А онај господин тамо завукао се у орман или можда пијано. (*Слајко се смеје својој духовитости*).

NANETA: У пијано?

ŠABANON: Да, има људи с навикама да се увлаче у женска срца, а има их с навикама да се увлаче у пијано. Шта мислите шта је навика старог, искусног господина?

NANETA: Но, но, немојте бити нескромни. Признала сам вам да сте неодољиви и то вам је доста!

ŠABANON: Неодољив! Ах, како волим то да чујем. Поновите то, молим вас, још једанпут, поновите! Волим да чујем више пута, много пута! (*Грли је*)

NANETA: Ви, ви... Шабанон Неодољиви! (*Дуї пољу-бац у усћа*).

ПОЈАВА 14

M-me ŠABANON. Mг i M-mm ARSEN. PREĐAŠNJI

M-me ŠABANON (*улази нагло на средња браћа, за њом Mг. Арсен и tant Адела. Сви засијају на браћима љоражени љризором који затичу. M-м Шабанон бесно љојури најрег и сћаје љрег Шабаноном*)

ŠABANON (*Мага је Ханетѝ скочила му с крила, он љоражен осћаје на сћолици шуйо љледајући M-me Шабанон у очи. Он и не види да су Mг Арсен и шанг Адела љри-сућни. После дуже љаузе окуражи се и љрољовори*): Зар се тетка већ породила?

M-me ŠABANON: И ви још питате?

TANT ADELA (*оћима се од мужа који јој шљ брани и хћела би да љолећи и да ља изудара амбромом*)

ŠABANON (*не мичући са сћолице на којој осћаје до краја сцене*): Је ли мушко или женско?

TANT ADELA (*оћела се од мужа, скочила и сћала љрег Шабанона*): Родила сам близанце, родила сам два сведока који су вас ево затекли на флагрант делу.

ŠABANON (*још више збуњен*): А ви сте... мило ми је!

Mг ARSEN (*и сам љрилази*): На флагрант делу, арти-кл 304, господине!

ŠABANON: А, и ви сте овде... мило ми је!

Mг ARSEN: Да, господине, дошао сам да потражим објашњење!

M-me ŠABANON (*љрекине ља*): Молим вас, течо, дозволите ми ја да му кажем...

TANT ADELA (*љрекига је*): Не, не, ја имам да му кажем, мени има да одговара...

Mг ARSEN: Али ја сам оклеветан...

TANT ADELA: Ја сам компромитована...

M-me ŠABANON: Ја сам преварена, срамно преваре-на!

TANT ADELA (*Шабанону*): И вас није срамота да ме гледате у очи?

ŠABANON (*који је одиша све време шућо легао у љублику*): Па ја вас и не гледам!

M-me ŠABANON: Чиме правдате, господине, безочну дрскост, што сте измислили да ми се тетка порађа?

TANT ADELA: И на основу чега сте, молим вас, могли тако шта измислити? Ја за то ничим нисам дала повода, а ни Арсен зато није ничим дао повода.

Mr ARSEN: Ја ћу вас чак тужити за клевету, јер сметрам да је то клевета за мене да је моја жена кадра родити док сам ја жив.

M-me ŠABANON: Па онда... написали сте лажно писмо...

Mr ARSEN: И фалсификовали сте мој потпис...

TANT ADELA: И фалсификовали сте мој порођај!

M-me ŠABANON: Удаљили сте ме из куће да бих затекла тетку која је пошла у кино...

TANT ADELA: Да, пошла сам да гледам седму партију *Cercle Rouge*, а нисам ни знала да у породици има таква криминалан тип као што сте ви, коме је можда цела кожа исписана црвеним круговима.

M-me ŠABANON: Што се мене тиче, ја сам вам врло благодарна за ову безобразну шалу.

ŠABANON (*гиче љаву*): Је л те?

M-me ŠABANON: Да, врло благодарим. Прво сте ми дали прилику да видим својим очима колико сте ви честит муж...

Mr ARSEN: У присуству два сведока.

TANT ADELA: Ми смо, као што видите, добродошли да присуствујемо вашем порођају а не ви нашем.

M-me ŠABANON: ... а друго, дали сте ми прилику да изађем из куће и да чујем оно што сте ви крили од мене, оно о чему данас цео Париз говори и сви листови пишу. Ја се поносим звати се жена Густавова, као што се стидим што сам се ма и један час назвала вашом женом.

TANT ADELA: Као што се и ја стидим што сам се, ма и за тренутак, звала тетком човека који мисли да је

довољно написати само једно пнеуматично писмо па да се ја на основу тога породим.

М-ме ŠABANON: И сад смо на чисто... а и ви сте на чисто г. Шабаноне!

ŠABANON (*очајно*): Јесам!

М-ме ŠABANON: И хвала вам што сте ме извели из заблуде.

ŠABANON: На мало!

Мг ARSEN: А ја ћу вас извести из заблуде тамо... на суду.

TANT ADELA: Као што ћу и ја умети да вас научим да од сад кад вам треба какав порођај, изаберете какву другу женску, а не мене.

ПОЈАВА 15

GUSTAV. PREDAŠNJI.

GUSTAV (*појављује се на браћима у крајким, врло широким панталонама, кацици који виси на њему и кошуљи четвори нумере широј*): Марта!

М-ме ŠABANON: Густаве, мој драги Густаве! (*Пагне му у загрљај*).

TANT ADELA: Наш Густав! (*љуби га*).

Мг ARSEN: Наш Густав! (*љуби га*).

GUSTAV: Али шта је то овде, шта се све то дешава, ја ништа не разумем! Ви, тетка, овде, ви...

М-ме ŠABANON: Разумећеш, све ћеш разумети. Ај-демо тамо у собу, све ћеш разумети. Не могу овде пред туђинима да ти говорим. (*Густаву, шепти, шепти*) Изволите, изволите! (*Прилази Шабанону*): Упамтите: ја имам свога мужа, а тај нисте ви (*Оде са Густавом у собу*).

Мг ARSEN (*прилази Шабанону*): Упамтите: Флагрант дели 304, клевета 171 (*Уђе у собу*).

TANT ADELA (*прилази Шабанону*): Упамтите... (*Презриво га гледа, не уме да нађе увреду коју би желела да му баци, најзад*): Ви... ви... *Cécle Rouge!* (*оде десно*).

ПОЈАВА 16

ŠABANON. NANETA

NANETA (*за све време прелиходне сцене она се била побукла у један уџао и задовољно посмајрала љући положај Шабанонов, који ни једној шренуџка није смео да бацци поглед на њу. Саг му прилази*): А ви сте канда заборавили на мене?

ŠABANON: (*у даље осмјаје у истој положају, седећи на столици. Горко*): Направили сте ми читаву трагедију!

NANETA (*свишћујући му руку на раме*): Свака непријатност има и своју добру страну. Ne désespérez jamais!

З а в е с а.

	<u>Ilkunen</u>	<u>Apulenkangas</u>
1	<u>Itäpöytäkirja</u>	1888, r. 30. III. 1889.
2	<u>Käpöksen Keskus</u>	1883. r. 17. X. 1896
3	<u>Itäpöytäkirja</u>	1886. r. 11. X. 1897
4	<u>Ruus on Kesäkuu</u>	1897. 24. V. 1900
5	<u>Osien loppu</u>	1898 23. V. 1900
6	<u>Wallo ja isopää loppu.</u>	1899. 19. X. 1900.
7	<u>Kokouskirja</u>	1900 31. X. 1900.
8	<u>Paino Keskus</u>	1900 14. I. 1901
9	<u>Ilkunen</u>	1900. r. 29. XI. 1901
10	<u>Kokouskirja</u>	1902. r. 6. II. 1903.
11	<u>Kokouskirja</u>	1902. 14. X. 1903
12	<u>Yhteinen Keskus (Kokous)</u>	27. XI. 1903.
13	<u>Kokouskirja</u>	1903. 20. XII. 1903
14	<u>Kokouskirja</u>	1903. 20. X. 1903
15	<u>Kokouskirja</u>	1903. 19. II. 1904.
16	<u>Kokous</u>	1905 19. V. 1906.
17	<u>Kokouskirja</u>	1908 (2 ^o kerta) 9. XII. 1905.

Једна непозната Нушићева комедија NE DÉSESPÉREZ JAMAIS!

Захваљујући немарности Краљевског Српског Посланства у Паризу, које је Нушићеве рукописе послало у Женеу "непрепоручено", као да шаље обичан "цак кромпира", тако да се пошилка у нерегуларним ратним приликама негдје загубила, и Нушићевог огорченог "вапаја" због тог тешког "злочина" "једне бирократске дембелане", разријешене су неке недоумице и дилеме (па и нетачности) везане за његов литерарни рад у емиграцији. Наиме, у писму књижевнику Ристи Одавићу (17.XII 1917), у коме детаљно описује "трагедију" која га је задесила, револтирани Нушић пише да је у том несретном "паketу" било све његово благо и сав његов "двогодишњи" литерарни труд. Да би Одавић "појмио величину трагедије" која му је тим губитком рукописа нанета, он чак поименично наводи шта је "све било у пакету".¹ И мада је у том тренутку Нушићу најтеже падао нестанак последњих писама његовог сина Банета, међу којима је било и оно "написано на бојном пољу, када је већ лежао у крви и које (је) било реликвија" Нушићеве породице и икона пред којом је његова жена Даринка "палила кандило", овај списак изгубљених рукописа показује очигледно да је Нушић у емиграцији (1916-1917) писао и много и разноврсно (и тематски и жанровски). Јер, иако се, по властитом признању, био зарекао да последице Банетове смрти "никада више ни речи неће написати", на наговор пријатеља који су га савјетовали (упорно и истрајно) да се врати раду и "у раду потражи утеху", он је поново почео да пише, и то не само (псеудо) историјске драме (*Књешња од Трибала*) и дјела мемоарског карактера, везана за преживљене ратне страхоте и албанску голготу (*Велика недеља* и *Пог лабином* - драмски и "приповедачки опис нашег повлачења"), већ и комедије и шале (*Сумњиво лице*, *Свејски рай*, *Ne désespérez jamais*). А како му је доцније, када је пошилка са рукописима напoкон пронађена, овај

¹ Писмо Ристи Одавићу - фотокопирано, налази се у Нушићевој заоставштини; оригинал се чува у Државном архиву Србије, у заоставштини Ристе Одавића (кутија II, број 519).

комедиографски дио (три шале) изгледао некако недоличан и у супротности са личноm трагедијом коју је у рату доживио и са "родитељским боловима" због смрти сина-јединца, он га је једноставно затајио, тако што је за рукопис *Сумњивој лица* изјавио да је при повлачењу остао у Приштини код једног Шиптара, који га је сачувао (значи да је написан прије 1915),² а за *Светски рат*, у једном сачуваном попису дјела навео да је написан 1919. (значи, четири године након погибије сина).³ Трећа шала, под насловом *Ne désespérez jamais*, која је такође била у пакету и на списку (пета по реду - насловљена *Ne désespérez jamais!*), никада није ни објављена, ни приказана, нити се налази на споменутом попису Нушићевих дјела, нестала је без трага и гласа - као да и није била међу загубљеним рукописима. Нушићев двогодишњи литерарни рад у емиграцији свео се тако тематски само на Деветстопетнаесту - "трагедију српског народа"⁴ односно на дјела која је мучно "исписивао својим родитељским боловима", посвећена сину Банету, да буду "плоча на његовом гробу", "капела нашем детету", "јединчев гроб"⁵.

Па ипак, и ова "шала из француског живота", иако затурена и заборављена, сачувана је у Нушићевој заоставштини, вјероватно сасвим случајно, у једном старом кофери - сандуку, специјално направљеном да би се могао кајишима везати за аутомобил - умјесто пртљажника.⁶ Као и већина Нушићевих дјела, и она има своју малу "на-

² О историјату настанка *Сумњивоог лица*, види опширније: Драгољуб Влатковић, "Накнадна" историја *Сумњивоог лица*, *Сцена*, XV/1979, 3-4, 112-116; Јосип Лешић, "Сумњиво лице" *Бранислава Нушића*, Београд, 1982, 21-27.

³ У Нушићевој заоставштини, у једној свесци у којој је он записивао своје *Некоригиране мисли*, на 16, 17, и 18. страници налази се попис Нушићевих позоришних дјела, који је исписан његовом руком. Уз сваки наслов стављена је година када је дјело написано, а када приказано. За шалу *Светски рат* стоји да је написана 1919. године.

⁴ Од шест драмских дјела, која Нушић помиње у писму Одавићу да су се налазила у загубљеном пакету, једино за *Велику недељу* стоји, у поменутом попису, да је написана 1917. године.

⁵ Писмо Ристи Одавићу, оп. цит.

⁶ Рукопис комедије *Ne désespérez jamais*, поред насловне стране са "personnages", има још 41 страницу текста, формата 34 X 21, од тога су прве три странице куцане машином, а остале исписане руком. Уз комплетан текст постоје и додатне варијанте за Сцене XI и Сцене XV (укупно шест страница). Занимљива је варијанта завршне сцене (XIV), по којој Шабаноу у загрљају Нанете затиче само госпођа Шабаноу, без брачног пара Арсен (тече и тетке), који је уведен накнадно у другој (комплетној) верзији.

кнадну историју”, која освјетљава њен настанак, разлоге и сврху. У току првог свјетског рата, у емиграцији, након Марсеља и Нице, Нушић је са породицом прешао у Париз, али ни француска метропола није могла да одагна болне успомене на Банетову смрт, и његови познаници, видјевши да је у тешкој душевној депресији, ”салетише га да се врати раду”. По казивању Божидара Ковачевића, Нушићев пријатељ Мирко Поповић⁷, са којим се он у то вријеме најчешће састајао, да би пробудио и подстакло његове литерарне амбиције и тргнуо га из апатичности и безнађа, ”тобож поверљиво му је саопштио да француска влада жели да се у *Comédie Française*”, прикаже један комад из српске историје.⁸ Ова ” пријатељска лаж” охрабрила је Нушића (мада је он у потаји, кријући и од супруге Даринке и интимних пријатеља - већ почео да пише), и он се упркос задане ријечи да више неће писати, ”бацио на рад” (сада је имао и оправдање), са оном својом познатом енергијом, желећи да се још једанпут истовремено окуша и у драми и у комедији (као и 1899. на конкурс београдског Народног позоришта), па је тако написао ”комад у три чина” *Кнегиња од Трибала* (започет 1913. у Битољу), са историјском темом из далеке 1455. године, у вријеме Скендер-бега и опсаде Кроје; и комедију у једном чину из савременог француског живота *Ne désespérez jamais* - надајући се да ће са њима успјети да се пробије, ако не у *Comédie Française*, а оно бар на неку од многобројних парижких позорница - макар и оних булеварских (комерцијалних), намијењених искључиво забави и разоноди.

За *Кнегињу од Трибала*, Нушић је одмах обезбиједио и одговарајући француски превод; док је шалу у једном чину *Ne désespérez jamais* написао као комедију из ”француског живота”, са препознатљивим парижким амбијентом, и то ратним (цепелини, замрачења, штетња, Марна и заробљеништво) и са безброј ситних детаља (називи улица, вина, мјеста, имена јунака) који су требало

⁷ Мирко Поповић је био директор скопске гимназије и члан Позоришног одбора, који је заједно са Јефтом Николићем и Миливојем Предићем, помагао Нушићу 1913. године да организује Народно позориште у Скопљу.

⁸ Коста Димитријевић, *Нушић у првом светском рату*, ПИН, 16. VIII 1967, 12.

⁹ На списку загубљених дјела, поред *Кнегиње од Трибала* стоји да се у пакету налазио ”и оригинал и француски превод”. Иначе, у Нушићевом попису стоји да је ова историјска драма написана 1913. године.

да сугеришу да је у питању савремена комедија ("comédie en un acte"-како стоји у поднаслову); односно дјело неког анонимног француског писца. "Personnages" ове шале, зову се: Chabanon, M-me Chabanon, Casimir Hubert, M-lle Nanetta Dausset, Goustave Proteau, Mг Arsen, M-me Arsen i M-me Blot; уз Нушићеву напомену преводиоцу, "да се не мора остати при овим именима. Ако се нађу друга која сретније одговарају типу, узети друга"¹⁰. Очигледно, и лицима и садржајем, Нушић је покушао да се послужи малом литерарном варком (тако је учинио и на конкурсy 1899. године), настојећи да напише једну типично француску шалу, на начин булеварског театра - у жанру водвиља, увјерен да ће маскиран као домаћи (француски) аутор имати више изгледа него као странац.

Сижејно-фабуларни механизам ове комедије почива на симплифицираној варијанти *Покојника*. И овдје је ријеч о човјеку (Густав, "мобилисани удешавач клавира") за кога сви мисле да ја мртав, јер су званични извјештаји констатовали да је храбро погинуо на Марни. Његова жена Марта, након "одређеног времена", присиљена материјалним недаћама, удала се за извјесног господина Шабанона, кућевласника и постала мадам Шабанон. Међутим, "покојник" није погинуо, већ је заробљен и изненада се враћа својој кући и својој вољеној жени. Густав је, наиме, успио да побјегне из њемачког заробљеништва тако што се на једној железничкој станици завукао у један пијанино који је био послат за Швајцарску. Наравно, овај неочекивани долазак "покојника" (најављен телеграмом и попраћен булеварском штампом) уноси у свакодневни живот брачног пара Шабанон читав низ најразноврснијих неприлика и забуна, омогућавајући Нушићу да на овом почетном "изненађењу" (поремећај на "теразијама живота") разигра комичку радњу, служећи се издашно бројним облицима вербалног и ситуацијског хумора. У односу на "Покојника", неочекивану појаву "господина Густава", он користи искључиво у водвиљском сучељавању два мужа, оба на извјестан начин легитимна - и њихове супруге Марте, с тим што госпођа Шабанон још увијек воли "покојника" и по свему би жељела да му

¹⁰ Да је Нушић мислио искључиво на француску публику, видљиво је из интегралног текста комедије, која је мјестимично написана као нека врста предлошка за превод, језички (граматички) и стилски неуједначено, са повременим француским ријечима и изразима, како би будући преводилац имао лакши посао.

се врати, док господин Шабанон све чини да осујети њене намјере.

У експозицији комедије, уплахирили Шабанон испитује своју служавку госпођу Бло, која се такође два пута удавала (први муж је умро прије седам година), како би она поступила у сличној ситуацији, односно када би се њен "покојник" неочекивано појавио и затекао је у браку са другим мушкарцем. Техником одуговлачења и комичким преиначавањем ријечи, Нушић духовито у дијалог уводи не само "покојника", него и истовремено открива и "муке" господина Шабанона ("омален, дежмекаст и кратког врата"), уплашеног да ће његова супруга, стављена изненадно у ситуацију да бира између два мужа - изабрати "покојника" и да ће он на крају остати "кратких рукава". Слично Молијеровом Жорж Дандену, и Нушићев господин Шабанон је у односу на супругу Марту, која је у други брак ушла искључиво из материјалних разлога (дугови), помало налик на Молијеровог грађанина-скоројевифа. Несретни и уплашени "други муж" покушава лукравством и разним смишлицама да избаци "првог мужа" из игре, како би он остао једини пијетао у брачној ложници помало егзалтиране госпође Шабанон, која се према њему односи, као и Молијерова Анжелика, са извјесном дозом надмене нетрпелivosti, па и омаловажавања, као према човјеку који је више неко "нужно зло" - него супруг.

Увјерен да његов будући супружански статус зависи искључиво од одлука и понашања одвише темпераментне госпође Марте, а знајући њену патетичну наклоност према првом мужу, Шабанон, уз помоћ пијанисте Казимира, станара који му иначе дугује тромјесечну кирију, организује праву малу завјеру, или тачније замку у коју би требало да упадне наивни и успаљени (од дугогодишње апстиненције) "покојник" када се врати кући и жени. По Шабаноновом плану, Казимир пише писмо у име господина Арсена - Мартиног тече, у коме обавјештава госпођу Шабанон да се његова супруга (а њена тетка) мадам Арсен управо налази пред порођајем, и да би она стога морала неизоставно да дође и помогне тетци при порођају. Истовремено, Казимир би требало да у кућу Шабанона доведе једну "искусну" даму, која ће у одсуству госпође Марте, својим неодољивим тјелесним дражима и заразним шармом све учинити да заведе "покојног" Густава, како би га супруга, по повратку од тетке, затекла на

дјелу, односно на крилу друге жене. Речено - учињено. Казимир шаље писмо експресно ("пнеуматичном поштом") а затим одлази да "ангажује" госпођицу Ханету, која је, каже он Шабанону као препоруку, "васпитала читаву нашу генерацију, тако да би је мирне душе могао препоручити за члана регрутне комисије".

У трећој појави, пошто је замка постављена, Шабанон напоскон саопштава госпођи Марти да је њен први муж жив и да се сваког тренутка може појавити на вратима. Наравно, за Нушића је то идеална прилика да искористи и разноврсне дијаложке каламбуре и технику заобилажења и одуговлачења и говор у страну и лаж као средство за постизање комичке тензије а све у циљу "деликатног" и поступног откривања истине о живом "покојнику". Међутим, што се господин Шабанон више труди да буде "лукав" и "деликатан" у откривању истине, он све више упада у властите замке, заплиће се и презнојава, лаже и петља. На том комичком контрасту: с једне стране жеља да буде тактичан у саопштавању истине о васкрслем "покојнику", а с друге, апсурдност његовог начина и његових аргумената, Нушић ствара не само духовито и живописно описан карактер главног јунака већ и хуморно заошћава водвиљске ситуације. На крају, доведен до крајњег комичког алогизма, пошто се саплео о властите лажи, несретном Шабанону не преостаје ништа друго него да жени преда телеграм и открије истину. Штавише, он је присиљен да прихвати захтијев егзалтиране госпође Марте (уздицања, несвјестнице), двоструке супруге, да се "првом мужу" затаји истина о постојању "другог мужа", јер француски војник који је храбро погинуо на Марни за отаџбину, није заслужио да му француска жена приреди такво разочарање, бар не при првом сусрету.

Вијест да се "покојни Густав" налази пред вратима доноси пренеражена госпођа Бло, која као да је угледала духове (уплашена да би се исто тако неочекивано могао да појави и њен "покојни" први муж), само бунца: "Госпођо... Господине". Овом двоструком збуњеношћу (и мултиплицираним страхом), Нушић ефектно остварује одређену комичку напетост, омогућавајући истовремено брачном пару Шабанон, да свако на свој начин доживи и искаже свој однос према "покојнику": несобудани темперамент егзалтиране госпође Марте (прво пада у несвијест а одмах затим скаче из фотеле и шичи), и потпуну изгубљеност и ошамућеност несретног господина Шабанона, чије

муке и невоље тск почињу. Наиме, у појави која слиједи (жена између два мужа), у којој "први" супруг не зна за "другога", па се понаша "слободно" (непрестано грли и страсно љуби своју "сироту Марту" и само мисли на брачну постељу), Шабанон очајнички покушава да спречи еротски успаљеног и "гладног" Густава који насрће слободно на "своју", односно "његову" супругу, вуче жену за скуте, искашљава се, упада у ријеч, потеже супарника за капут, измишља, лаже, презнојава се, говори "за се", "у страну" – у једној разиграној водвиљској ситуацији, која понављањима и хипертрофирањем "забуне", дјелује неодољиво смијешно, пружајући истовремено и захвални материјал за разноврсну глумачку импровизацију.

У тренутку када се чини да је Шабанон доведен у ситуацију да лично присуствује "прељуби" своје супруге, јер Густав јасно даје до знања да жели "своју женицу", замка која је раније припремљена (писмо и Нанета) онемогућавају "покојника": Марта је присиљена да хитно напусти кућу како би помогла тетки при порођају

Кад "мужеви" остану сами, Шабанон почиње лукаво да наговара Густава да заједно искористе прилику и проведу једно пријатно "момачко вече", уз добро вино и пожељну "пријатељицу", која нестрпљиво чека у горњим одајама да је позову. Распаљене "лоле", ухваћене вином и пожудом, мада се Густав у почетку снбива, јер тобож није згодно "прво вече...па у својој кући", припремају се да пријатно проведу остатак вечери. У ишчекивању да се Густав у суседној соби преобуче у цивилно одјело, Шабанон се забавља са кокстном Нанстом, која га вјешто заводи и опија, а он ухваћен вином и комплиментима, као да је заборавио на свој "паклени план", потпуно се препушта њеним дражима и изазовима, грли је, љуби, ставља на кољена. И тада неочскивано, у собу упадају горопадна госпођа Шабанон у пратњи разјареног тече Арсена и увријећене тетке Аделе и "прснеражено застају пред призором који затичу". И мада је овим обртом у *anagnorisis* комедија у ствари окончана а наравоученије јасно, Нушић вјешто продужава комичку радњу, уживајући очигледно у потпуно безнадежној ситуацији у којој се нашао његов јунак.

Појава брачног пара Арсен, обоје у поодмаклим годинама, и порођај који је измислио Шабанон, дјелују не само гротескно већ и апсурдно, јер они ту "безочну др-

кост” доживљавају као клевету и увреду. А као круна свега, у том комичком crescendo, појављује се Густав у цивилу, ”у кратким, врло широким панталонама, капуту који виси на њему и кошуљи четири нумере широј”; ”први муж” у одијелу ”другог мужа”, дајући комедији типичну водвиљску завршницу, у којој се гомилањем изненађења и хуморних инверзија постиже максимум комичког усијања.

Шала у једном чину *Ne désespérez jamais*, жанровски припада водвиљу, с тим што је Нушић, желећи да напише шалу из ”савременог француског живота”, која ће се евентуално играти на некој од паришких сцена, настојао не само да елиминише ”нашијенски” менталитет, већ се трудио да и ликови добију што више француског духа, преузетог, ако не из живота, а онда бар из булеварског театра, какав је он гледао на сцени, у бројним француским комедијама које су почетком XX стољећа, управо у време његовог интензивног бављења позориштем (у Београду и у Новом Саду) владале нашим репертоаром. Све у свему, ријеч је о комедији која показује да је Нушић знао вјешто да комбинује комично у ријечима (вербални хумор) са ситуацијским хумором, како би на помало испражњеној матрици водвиља написао шалу у којој је једина сврха да забави и разоноди, потчињавајући се при томе, како је Ели Финци написао поводом Лабишевог *Сламног шешира*, ”једној чисто позоришној геометрији, која има своју логику и своје законе, али која је, као и сваки вештачки створен систем у уметности, потпуно произвољна у својој аутономности”.¹¹

Јосип ЛЕШИЋ

¹¹ Ели Финци, *Више и мање од живота*, књ. I, Београд, 1955, 171.

ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД ПРИКАЗИВАЊА НУШИЋЕВИХ КОМАДА НА БЕОГРАДСКОЈ СЦЕНИ

- 1889 (30.марта): ПРОТЕКЦИЈА
1896 (19.октобра): НАРОДНИ ПОСЛАНИК
1897 (11.октобра): ПРВА ПАРТИЈА
1900 (24.фeбруара): КНЕЗ ИВО ОД СЕМБЕРИЈЕ
1900 (23.маја): ОБИЧАН ЧОВЕК
1900 (19.октобра): ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ
1900 (31.октобра): ШОПЕИХАУЕР
1900 (21.новембра): ЉИЉАН И ОМОРИКА, музика од Ст. Биничког
1901 (14.јануара): РАСТКО НЕМАЊИЋ
1901 (29.новембра): ПУЧИЦА
1903 (6.фeбруара): ПОД СТАРОСТ
1903 (14.октобра): НАША ДЕЦА
1903 (20.октобра): ГРЕХ ЗА ГРЕХ
1903 (27.новембра): У СРПСКОЈ КУЋИ
1903 (20.децембра): НА УРАНКУ, музика Ст. Биничког
1904 (19.јуна): ПОД ОБЛАЦИМА
1906 (19.октобра): СВЕТ
1907 (17.новембра): ДАПАК У КРВИ
1908 (9.децембра): ХАЦИ ЛОЈА
1909 (8.јануара): ЈЕСЕЊА КИША
1909 (6.септембра): ИЗА БОЖИХ ЛЕЂА
1911 (26.марта): ПУТ ОКО СВЕТА
1912 (6.септембра): НАРОДНИ ПОСЛАНИК, у новој преради
1919 (2. јула): ДВА ЛОПОВА
1923 (17.јануара): НАХОД
1929 (29.маја): СУМЊИВО ЛИЦЕ и СВЕТСКИ РАТ
1929 (25.маја): ГОСПОЂА МИНИСТАРКА
1929 (26.октобра): ВЕЛИКА НЕДЕЉА
1930 (24.септембра): ПРЕДГОВОР
1932 (16. септембра): МИСТЕР ДОЛАР
1933 (11.маја): БЕОГРАД НЕКАД И САД
1934 (28.новембра): ОЖАЛОШЋЕЦА ПОРОДИЦА
1935 (4.септембра): УЈЕЖ
1935 (30.октобра): СВИЊА И АНАЛФАБЕТА
1936 (17.децембра): Др
1937 (18.новембра): ПОКОЛНИК
1938 (5.децембра): КАПЛАР МИЛОЈЕ (по Ф. Диманоару и А. Д'Енерију)
1939 (14.јануара): ВЛАСТ (први чин посмртне комедије)
- Живорад П. Јовановић

Библиотека: ДРАМСКА БАШТИНА
Књига 3

Издавачи:

Музеј позоришне уметности СР Србије
Београд, Господар Јевремова 19
и Нушићеви дани - Дом културе Смедерво,
Карађорђева б.б.

Главни уредник:

Зоран Т. Јовановић

Одговорни уредници:

Зоран Филиповић
Горан Ђорђевић

Редакција:

Синиша Јанић
Олга Марковић
др Олга Милановић
Верослава Петровић
мр Ксенија Шукуљевић-Марковић

Коректор: Зоран Т. Јовановић

Графичка опрема:

Сенадин Турсић

Штампарија: „Филип Вишњић,, Београд

Тираж:

1.000 примерака

Књига изашла из штампе:

априла 1989. године

Издавање књиге помогли:

Републичка заједница културе, Београд
Самоуправна интересна заједница културе, Смедерво
Самоуправна интересна заједница науке подунавског региона, Смедерво
Скупштина општине Смедерво

ГОСПИТАРСКА

ПЕАМСКА БАШТИНА

До сада објављено:

Књига 1

Јоаким Вујић:

ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА

(1960)

Књига 2

Бранислав Е. Нушић:

ИЗА БОЖИХ ДЕВА

(1964)

